

Vem älskar socialtjänsten?

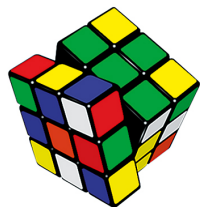
Jag har arbetat inom socialtjänsten sedan 70-talet och slutade när jag gick i pension 2010. Jag har sett hur välfärdens skyddsnet som socialtjänsten är, förändrats successivt under de fyra decennier jag varit verksam. Varje period har haft sin specifika prägel som visar hur intimt sammankopplat socialtjänsten är med samhällsklimat och politik. På gott och på ont.

Sextio- och sjuttioal, framtidsoptimism och samhällsengagerade socialarbetare, men med kunskapsbrist.

I slutet av sextiotalet och i början av sjuttioalet byggdes den sociala välfärden ut, nu anställdes unga socionomer, som var ett nytt akademiskt yrke. Socionomerna i gemen kännetecknades av stort självförtroende, samhällsengagemang och framtidstro. Det var ett statusyrke som stod i samklang med det rådande samhällsklimatet. Den gamla detaljstyrda myndighetsorganisationen skulle förändras och utvecklas och klassklyftorna skulle minskas. Klientorganisationer växte fram och fick framträdande positioner som RFHL, RSMH, KRUM m fl, vilka fick ett stort inflytande. Många socialarbetare ansåg att de stod på de svagas sida och hamnade ofta i konflikt med samhällsföreträdarna. Den dokumentation som skedde på socialkontoren var utvecklad och mycket av kostnaderna ersattes av staten. Forskning i socialt arbete etablerades först 1979 och det saknades mycket kunskap hos socialarbetarna, som gärna anlade ett samhällsperspektiv även på individuella problem. Hasselakollektivet startade 1969 som tog emot missbrukande ungdomar, där de i sitt arbete betonade samhällsperspektivet och att målet var att ungdomarna skulle bli "vanliga" medborgare. Men den optimism och brist på moraliserande attityder som tidigare präglade socialt arbete kompenserade bristen på evidensbaserad kunskap och forskning.

Grannskapsarbete och projekt ute på fältet pågick som i Aspudden och Rosengård. Jag tror att klienterna kände sig respekterade och synliggjorda på ett sätt som de varken förr eller senare gjort.

Åttiotalet ersatte samhällsbygget med en inriktning på modeller i individarbetet.

Den nya socialtjänstlagen ersatte de gamla lagarna 1982, ett nytt perspektiv introducerades, helhetsperspektivet och tankarna om vikten av samverkan och att socialarbetarna skulle delta i samhällsplaneringen. En ambition som inte blev så framgångsrik. Vad kunde vi tillföra som inte redan arkitekterna kunde? Men på många håll fann man samarbetsformer som fungerade, men totalt sätt fick ambitionen inget genomslag i praktiken.

Samtidigt växte behovet av att utveckla metoder i individarbetet och snart växte olika modeller och terapier fram och blomstrade. Den skotska terapeuten R D Laing blev en förebild med sin antibiologiska syn på mentala sjukdomar, som hittills dominerat psykiatrin. Gestaltterapi, primalterapi och en rad andra modeller prövades. Terapeutiska gurun fick stort genomslag och olika behandlingsinstitutioner för missbrukare startade, några med f d missbrukare som personal som på till exempel Day Top. Flera av modellerna var hårdföra och konfrontativa, en stor skillnad mot sjuttiotalets syn på klienter som offer för systemet. Men det var också nödvändigt att hitta former för det individorienterade arbetet, men många av modellerna var mer av kortlivade experiment, som först upphöjdes och sedan försvann, tack och lov.

Läkaren Nils Bejerot blev en viktig opinionsbildare med sin syn på nolltolerans i arbetet med missbruk och droger. Den norska forskaren Kari Killen Heap rönt stor uppmärksamhet med sina böcker: *Barn som far illa* och *Försummade familjer*. Perioden innehöll mycket av experimentverksamhet och ortodoxa tillämpningar och inte sällan uppstod konflikter mellan

socialarbetarna på arbetsplatserna om vilken metod som var bäst. Klientorganisationernas roll tonades ned samtidigt som socialarbetarna var i färd med att diskutera sin yrkesroll i sin strävan att professionaliseras. Ibland sattes den professionella hållningen olyckligtvis i en slags motsatsställning till empati och medkänsla.

Under nittiotalet introduceras New Public management och köp och säljsystem.

I slutet av åttiotalet hade socialarbetarna mer eller mindre lämnat samhällsperspektivet åt sitt öde. På nittiotalet började kommunerna systematiskt genomföra ett system där man prissatte allt, motivet var att höja medvetenheten hos bl a socialsekreterarna om vad saker och ting kostade. Nu infördes köp och säljsystem med beställare och utförare (leka affär som flera kallade det). Budgethållning som viktig princip började präglade arbetet. Det ekonomiska tänkandet drevs i många fall så långt att varje socialsekreterare måste bedöma vad varje insats får för konsekvenser för budgeten. Ett synsätt som överordnades yrkeskunnande, hjälpbehov och lagstiftning. Kommunerna överförde näringslivets managementstänkande och introducerade begrepp som målstyrning, resultatenheter och prestationer. Flera kommuner började dessutom kalla myndigheten koncern och kommunledningen för koncernledning. Ett beslut om en insats prismärktes, men den risk som finns när man konsekvent omvandlar en människas hjälpbehov till en utgift, är att man avhumaniserat det sociala arbetet.

Under 2000-talets har socialt arbete blivit en regel- och kontrollstyrd verksamhet med ett begränsat handlingsutrymme.

Budgethållning och New Public Management är ledstjärnor i dagens sociala arbete vars ledningar ofta är hårt uppbundna och styrda av olika administrativa kontrollsystem. Chefernas villkorade uppdrag om att hålla budget har medfört att en rad chefer fått lämna sina uppdrag.

Ibland med omedelbar verkan. Löneklyftan mellan chefer och övriga anställda har ökat under de senaste femton åren. Chefernas har idag betydligt högre löner än vad som vanligt på sjuttio och åttiotalet. De krav som riktats mot socialtjänstens chefer sker däremot sällan mot chefer inom tekniska-och fastighetsförvaltningar? Vilka vägprojekt och bostadsbyggen håller sina kostnadskalkyler?

När kontroll och granskning har blivit en huvudsyssla, vad tar då tilliten vägen?

Den detaljstyrning av det sociala arbetet (och andra offentliga verksamheter) som sker har utvecklats in absurdum. Det sociala arbetet har byråkratiserat genom detaljstyrning, socialarbetarna får idag ägna alltmer tid åt administration. Att göra rätt i sin dokumentation är en ledstjärna och viktigare än att göra adekvata praktiska insatser i förhållande till de sökandes behov.

2000-talet har varit en resa kantad av rapporterings- och uppföljningssystem och socialkontoren har varit sysselsatta med att utveckla kvalitetsåtaganden, riskanalyser, personalenkäter, arbetsmiljöenkäter, Leanstudier, lokala behovsanalyser, mätning av prestationer för att redovisas uppåt i organisationen. Alla påbud handlar i princip om att systematisera det interna arbetet för att tillfredsställa överbyggnaden i organisationen och alla dessa uppgifter ska rymmas inom det ordinarie arbetet. Det är i konkurrens med detta som klienterna försöker få tid med sin socialsekreterare. Arbetet kan tolkas så att socialsekreterarna i första hand ska tillfredsställa stab och administrativ ledning med uppgifter. Den i sin tur reducerar kärnverksamheten till uppgiftslämnare uppåt och tycks ha glömt att socialt klientarbete är en lagstadgad verksamhet vars främsta uppgift är att stödja och hjälpa medborgare i behov av stöd. När socialtjänstens överbyggnad kräver att få uppgifter på detaljnivå för att styra och kontrollera basen, uppstår tillitsbrist hos de ständigt kontrollerade. Det är

naturligtvis viktigt med dokumentation och uppföljning, men inte som huvudsyssla. Är det inte dags att vända på detta?

Fyra decenniers socialt arbete har gått från ett statusfyllt yrke där många kände stolthet och mening till ett yrke där personalen slutar uppgivna och frustrerade. Det gäller naturligtvis inte alla, men tillräckligt många för att det ska prägla yrkeskåren. Om nu socialsekreterarna känner sig frustrerade och uppgivna hur ska då alla de som vänder sig till dem känna sig?

Claudette Skilving

Detta har jag arbetat med:

Socialsekreterare i Solna från 1974

Socialinspektör, 1:e socialsekreterare

Projektledare för ett integrations- och förnyelse projekt i Hagalund/Solna

Projektledare för utveckling av barnavårdsarbetet i Solna

En av initiativtagarna till Kvinnojouren i Solna

Chef för Familjecentret i Hagalund/Solna

Fil mag i Socialt arbete 1997

Utredningsledare i Solna

Chef för Enheten för hemlösa i Stockholm